

Les 04 – Judaïca 01 – Klinkertekens

De Masoreten zetten de puntjes op de i

Na de opstanden van de Joden tegen de Romeinse overheersers in de jaren 70 en 135 dreigde het Hebreeuws in onbruik te raken en een dode taal te worden. Men voelde de noodzaak, de tekst van de heilige boeken vast te leggen, om deze voor vergetelheid te behoeden.

Eeuwenlang was dit het werk van Joodse geleerden, die Masoreten werden genoemd. Die naam komt van het Hebreeuwse *masora* (מסורה), dat 'overlevering' betekent.

Omstreeks het jaar 100 werd de medeklinker-tekst met behulp van oude handschriften vastgesteld. Enkele eeuwen later werd de uitspraak van de klinkers vastgelegd met behulp van puntjes en streepjes onder, boven en in de letters. De letters zelf van de heilige boeken moesten ongewijzigd blijven.

Twee groepen Joodse geleerden hebben dit werk uitgevoerd, in Babylon en in Palestina. Het huidige systeem is in de negende of tiende eeuw vastgelegd in Tiberias, toen het Hebreeuws al lang een dode taal was, met invloeden van het Aramees. Er kan dus enig verschil in uitspraak zijn tussen het oorspronkelijke Hebreeuws en de tekst van de Masoreten (of Massoreten).

In de eeuwenlange ballingschap van het Joodse volk zijn er ook wat 'dialecten' ontstaan: de Asjkenazische Joden (in Duitsland en Oost-Europa) spraken een aantal letters anders uit dan de Sefardische Joden (in Spanje en Portugal).

De Masoretische punctuatie bestaat uit:

- klinkertekens, tekens voor de klinkers A, E, I, O en OE; het zijn er echter (veel) meer dan vijf ten gevolge van de grammaticale eigenschappen;
- voordrachttekens, tekens die dienen om de juiste voordracht aan te geven en die daarmee ook de functie van leesteken hebben; bijvoorbeeld, zeer veel Bijbelverzen worden door een van deze tekens in twee delen verdeeld. Die tekens gaan we niet leren.

Het Hebreeuws kent klinkertekens voor lange klanken, korte klanken en heel korte klanken. Ik gebruik hier bij de klinkertekens de letter samech (ס) als willekeurige medeklinker. In het Hebreeuws worden klinkers aanmerkelijk korter uitgesproken dan in het Nederlands.

Een klinker wordt uitgesproken na de letter waar hij bij staat, behalve de lange en korte a; deze worden aan het einde van een woord uitgesproken vóór de letters ה נ ע. B.v. Noach נֹחַ

Lange klanken

Teken	Klank	Benaming	
סְ	á (ô)	קָמֶץ	Qamets, samentrekking *
סִי סִי	e	צִרֵי	Tseré, spleet
סִי סִי	ie	חִירֶק	Chirèq, gesis
סִי סִי	o	חֹלֶם	Cholem, ronding
סִי סִי	oe	שׁוֹרֶק	sjoerèq, gezoem

Korte klanken

Teken	Klank	Benaming	
סְ	a	פָּתַח	Patach, opening
סְ	è	סֶגוֹל	Sègol, trosje
סְ	i	חִירֶק	Chirèq, gesis
סְ	a of ô	קָמֶץ	Qamets, samentrekking
סְ	oe	קִבוּץ	Qiboets, sluiting, gesloten

* Meestal een A-klank, soms een O-klank, zie en.wikipedia.org/wiki/Kamatz en dictionary.co.il/blog/2016/06/03/great-tips-for-understanding-the-kamatz-katan/

Heel korte klanken

וְ	e	וְאִשׁ	sj ^e wá of sjwá, 'nietsje', aan het begin van een woord uitgesproken als een heel korte e, in een woord alleen als dit nodig is, en aan het eind van een woord niet uitgesproken. Fonetisch wordt hij vaak weergegeven door e , ' of weggelaten. Staan in een woord twee sj ^e wa's achter elkaar, dan wordt de eerste niet uitgesproken, de tweede wel.
וְ	a	חָטֵף־פָּתַח	Chátef pátach, heel korte a, bij de keelletters א ה ח ע
וְ	è	חָטֵף־סֵגוֹל	Chátef sègol, heel korte è, bij de keelletters א ה ח ע
וְ	o	חָטֵף־קָמֵטִים	Chátef qámets, heel korte â of ô, bij de keelletters א ה ח ע

Dagesj, een punt in een letter

In veel Hebreeuwse letters zie je een punt staan. Die kan de volgende betekenissen hebben:

- Dagesj lene: de harde uitspraak gebruiken, dus פ , כ , ב klinken als b, k, p in plaats van v, ch en f. Zie les 01. Bij de letters ג , ת , ט bestond in lang vervlogen tijden ook verschil tussen een harde en een zachte vorm, maar dat verschil bestaat nu niet meer.
- Dagesj forte: Midden in een woord geeft de dagesj de verdubbeling van een letter aan; de letters פ , כ , ב worden alleen verdubbeld (en tevens verhard) als er een klank (dus geen sjewa) aan voorafgaat.
- Een dagesj, geplaatst in de laatste letter van een woord, geeft de aan dat deze letter geen 'leesmoeder' is maar echt wel moet worden uitgesproken.

Een **koppelstreepje** tussen twee Hebreeuwse woorden is hoog geplaatst: בְּן־אָדָם.

Een teken < boven een lettergreep betekent, dat de klemtoon niet alleen op de laatste lettergreep valt, maar ook een beetje op die lettergreep.

Opdracht 1: 'Ontcijfer' de uitspraak van de volgende telwoorden.

0	אָפֶס	5	חֲמֵשׁ	10	עָשָׂר
1	אֶחָד	6	שֵׁשׁ	100	מָאָה
2	שְׁתַּיִם	7	שִׁבְעַ	1000	אֶלֶף
3	שְׁלוֹשׁ	8	שְׁמוֹנֶה			
4	אַרְבַּע	9	תֵּשַׁע			

Bronnen: Leerboek der Hebreeuwsch taal, rabbijn S.Ph de Vries; Teach Yourself Biblical Hebrew, prof.R.K. Harrison; nl.wikipedia.org.

Zie ook: De website van de Universiteit van Texas

<https://hebrew.laits.utexas.edu/drupal/themes/hebrewgrid/tutorials/b1tutor/new/vowels.html>

heeft een leuke les met oefening gemaakt over de klinkertekens en hun uitspraak, en vier oefeningen voor het herkennen en uitspreken van woorden met:

a- en e-klanken, <https://hebrew.laits.utexas.edu/media/b1tutor/new/reading1.html>

i- en e-klanken, <https://hebrew.laits.utexas.edu/media/b1tutor/new/reading2.html>

o- en oe-klanken, <https://hebrew.laits.utexas.edu/media/b1tutor/new/reading3.html>

en **alles door elkaar,** <https://hebrew.laits.utexas.edu/media/b1tutor/new/reading4.html>

Dr. Piet van Midden (Universiteit van Tilburg) maakte mooie lessen over klinkers en de dagesj:

https://webapp.fkt.uvt.nl/bho/plugin_wiki/page/hebreeuws, de lessen 05 Het moet klinken, 06 Leesmoeders, 07 sjewa, 08 Dagesj (gaat veel verder dan in deze lessen), 09 Qamets chatoef.

What is Masoretic text? Video www.youtube.com/watch?v=OCXJIDJkAIM

Zijn klinkertekens **ouder dan de Masoreten?** truthwatchers.com/evidence-hebrew-vowel-points-inspired/